

JADRANKA

VSPORED:

1. Smrt majke Jugovičev. — Dr. Al. Gradnik.
2. Za samostanskim obzidjem. — M. Gregoričeva.
3. O značaju in dobrem čtivu. — Krševka.
4. Karapetru! — Aleksandrov.
5. O Črnem Juriju. — M. Stepančičeva.
6. Vse je kot lani. — H. Aleksandra.
7. Še lepsi kot cvetje. — H. Aleksandra.
8. Srbin Sime. — Zdenka Petričeva.
9. Svetoiv. narodn. domu! — M. Bartolova.
10. Dvoje žensk. — Vida Slemenova.
11. Drobtine.

CENA 80 STOTINK

POZOR! Vsi prijatelji Jadranke so naprošeni, da obvestijo prijazne kroge svojih znancev, zlasti pa razna društva, da do sedanje številke nudi uprava lista za polovično ceno, oziroma po 40 stotink. To ugodnost uporabijo gotovo one osebe, ki so si počele nabavljati Jadranko še le v zadnjem času in jim primanjkujejo prejšnji iztisi.

Upravništvo Jadranke.

JADRANKA

LETO I. — ŠTEV. 10

GLASILO ZAVEDNEGA ŽENSTVA

VINOTOK 1921.

Dr. ALOJZ GRADNIK:

SMRT MAJKE JUGOVIČEV.

Srbska nar pesem; prevod

Mili Bože, glej veliko čudo!
Ko se vleže na Kosovo vojska,
V vojski tej je devet Jugovičev
In deseti stari Jug Bogdán;
K Bogu moli Jugovića majka,
Da bi Bog oči ji dal sokola
In ji bela krila dal labuda,
Da zleti na Kosovo ravnino
In da vidi devet Jugovičev
In desetega Juga Bogdana.
Kar molila je, je domolila:
Da ji Bog je dal oči sokola
In ji bela krila dal labuda,
Ona leti na Kosovo ravno,
Mrtvih najde devet Jugovičev
In desetega še Jug Bogdana,
Poleg njih pa devet bojnih kopij,
A na kopjih teh devet sokolov,
In pri kopjih devet dobrih konjev,
Poleg njih še devet ljutih levov.
In zavrišče devet dobrih konjev,
In zalaja devet ljutih levov,
In zakliče še devet sokolov!
Majka trdega srca je bila,
Da od srca solze ni pustila,
Vzela pa je devet dobrih konjev,
In je vzela devet ljutih levov,
In je vzela še devet sokolov
In vrnila se je v bele dvore.
Daleč so zagledale jo snahe,
Malo bliže so ji šle nasproti;
Zaječalo je devet udovic,
Zaplakalo je devet sirotic,
Zavriščalo devet dobrih konjev,
Zalajalo devet ljutih levov
In zaklicalo devet sokolov!
Majka trdega srca je bila,
da od srca solze ni pustila.
Ko je bilo v noči, o polnoči,
Pa zavrišče Damjanov Zelenko;
Vpraša majka Damjanovo ljubo:
»Snaha moja, ljuba Damjanova!

Kaj nam vrišče Damjanov Zelenko?
Je-li gladen on pšenice bele,
Ali žejen vode je z Zvečana?
Odgovarja ljuba Damjanova:
»Tašča moja, majka Damjanova!
Niti gladen je pšenice bele,
Niti žejen vode je z Zvečana,
Ampak njega Damjan je naučil
Do polnoči drobni zob zobati
Od polnoči zopet potovati;
Žal mu je sedaj za gospodarja,
Ker ga ni nazaj prinesel.
Majka trdega srca je bila,
Da od srca solze ni pustila.
Kadar zjutraj zopet dan napoči,
Priletita vrana dva gavrana,
Krila krvavé jim do ramena,
A iz kljunov bela pena teče;
Oni roko nosijo junaka
In na roki prstan pozlačeni,
In jo vržejo v naročje majki:
Vzame roko Jugovića majka,
Jo obrača in jo preobrača,
In pozove ljubo Damjanovo:
»Snaha moja, ljuba Damjanova!
Kaj, poznaš čegava je ta roka?«
Odgovarja ljuba Damjanova:
»Tašča moja, majka Damjanova!
To je roka našega Damjana.
Ker poznam jaz dobro prstan, majka,
Prstan z mano na poroki bil je.
Vzame majka roko Damjanovo
Jo obrača in jo preobrača,
Tiho roki te besede reče:
»Moja roka, jabolka ti zlata!
Kje si rasla, vtrgana pa kje si!
Saj si rasla na naročju mojem,
Vtrgana si na Kosovem ravnem!
O kako se žalosti zdaj majka!
Živo srce ji od tuge počí
Radi njenih devet Jugovičev
In desetega Juga Bogdana.

M. GREGORIČEVA:

ZA SAMOSTANSKIM OBZIDJEM.

Februarja meseca 1884.

Lep, krasen pomladanski dan je bil, ko sem obstal s parnikom pred amfiteatralično Genovo. Ko mlade neveste so me pozdravljali izza pomaranč in citron nežno barvani elegantni dvorci in nižje pod njimi nebroj veličastnih stavb. Impozantno, ko zvest čuvaj se je pred menoj dvigal mestni svetilnik. Tam daleč se je razprostiralo s cipresami, kapelicami in grobnicami odičeno pokopališče, ki zavzemlje ves grič. Na drugem holmu nas je pozdravljaj razkošni dvorec Dinegro s srebrnim trakom prebajnega vodopada. Obrnil sem oko v nasprotno stran, da zatajim solzo.... Pomorščak je na parniku pozvonil in potniki smo se začeli premikati proti brvi, da stopimo na pomol. V pristanišču je mrgolela gneča ljudi. Eni so prišli po svoje prijatelje in sorodnike; drugi so se pomikali izprehajaje. Ogromna gruča pa se ja suvala pred orjaškim parnikom, ki je bil namenjen v Ameriko. Pogledal sem na gigantsko gradnjo, ki bo plula lahno, ko utva nad globokim Oceanom, ko da preskrbi ljudem, ki jih nosi, res milejšo usodo. Pogledal sem te ljudi, ter mislil tihoma: tudi ti beže iz rojstnega kraja, da zadobe v tujini srečo, blagostanje ali vsaj tolažbo....

— Povspešiva korake, brat Renato, vsaj dokler ne prideva iz te množice. Nepopisan čut je poplavlil mojo dušo, ko sem hodil po tistih ulicah, ki so mi vzbujale toliko različnih spominov. Dasi me je navdajalo močno hrepenenje videti najpreje Almo, sem vendar stopal proti sredini mesta, da si je ogleda brat Renato, ki ni bil še nikoli v Genovi.

Ko sva stopila v mali park pri kolodvoru — sredi katerega se dviga mojstrski monument Krištofa Kolumba — sem mu pokazal na klop med grmičevjem, kjer sem čisto posedal z Almó. Nato sem stopil v električni tramvaj, ga odvedel na obširno in živahno Piazza Caricamento ter stopil v gostilno, da se okrepečava. Odpočivši se od pouličnega hrupa, ustanem in rečem: dalje ne morem vztrajati, brat Renato. Sedaj je čas, ko je ona na svojem balkonu in zre smejoče na ulico ali pa zaliva dehtečim gardenijam. Ah, kako sem nestrpen! Komaj pričakujem trenutka, ko se zagledam v njen obraz, da spoznam lahko takoj, kako sem ji dobrodošel.

— Žensko lice je varljivo, dragi moj, in ga ne umem niti jaz, ki si vendar domišljam, da sem ga zadostno proučil in se nekoliko razumem na to. Kje pa vas počakam, Guido?

— V cerkvi sv. Annunziate! To pa zato, ker je tista blizu njenega stanovanja, ker mi je tista cerkev najdražja.

— Najdražja bržkone zato, ker jo je nekdaj posečala ona.

— Vi uganete vse!

Na stopnicah pred mramornatimi stebri sva si podala desnico.

— Bodi vam ta korak v zadovoljnost in srčni mir! mi je voščil Renato.

Molče sem se mu zahvalil. Četrť ure kasneje sem se bližal ulici, v kateri je domovala oseba, ki me je edino zanimala v rojstnem kraju, ona oseba, zaradi katere sem preplul dolgo potovanje. V meni so vstajale misli tople radosti s sladko domišljijo, da bode ona mor da belestno zadržtela, ko bo zagledala mene in istočasno vso mojo nesrečo, ki si jo prizadevam skriti z meniško haljo. Končno pa sem odstranil to misel češ, morda se je v teku dolgih let njena ljubezen ohladila in ne bo čutila ob pogledu name požrtvovalnega trpljenja, ki je trpim. Ob vsakem novem koraku so pohajali mimo mene znani obrazi, prijateljske osebe, ki so me leravnodušnim pogledom, pa prešinjale ker niso slutile v menihu nikakega dobroznanega sorojaka. Melanholično sem jih motrival, saj so bili vsi srečnejši od mene, ali pa so bili vsaj izmed onih, ki pozabljajo kmalu bridkostne lipe in se spominjajo nezgod s prezirnim nasmehom in še to le, ko so slabo razpoloženi.

Stopil sem v vrtič, posajen z nekolikimi grmiči, par platanami in skromnim vodometom. Približal sem se klopici in sedel nanjo. Sedel sem nasproti poslopju onkraj ulice, v kateri je prebivala Alma. Ozri sem se skrivaj na balkon, ki je bil ozaljšan z dolgovejnati rastlinicami. Toda le tisto zelenje je nudilo življenje, vsa ostala okna in kamniti prizidki so bili zaprti, kakor da je nekdo ravnokar umrl za onimi nepremakljivimi žaluzijami.

Od nikoder ni prihajalo ni najmanjše znamenje, da bi za zidovjem tiste starinske palače prebivalo mlado dekle, polno zlatih upov in brezskrbja. Zaman sem čakal, da se odpro vrata na stebrastem prizidku ali pa, da se med cvetjem in zelenjem na okroglem balkonu prikaže kodrasta glavica ljubljene Alme.

Starinskó poslopje se mi je dozdevalo tovarna s tujimi ljudmi, ki so vglobljeni v svoja opravila. Čakal sem tako dolgo, da se me je polotila neka izredna tesnoba, ko da je srce napolnjeno slabih slutenj. Najslabše razpoložen in žalosten sem se vračal proti cerkvi sv. Annunziate, ne da bi si znal svetovati, kaj bi moral učiniti. Naj li potrkam na njena vrata? Odprla bode stara postrežnica in mi povedala, kakor nekđaj, da smem vstopiti... da gospodarja ni doma.... Oh, vse telo mi je zadržgetalo pri tej misli, ko da se moram reven državljan pokloniti mogočni vladarici. Da, pojdem, toda ne sam, Renata poprosim za družčino, pred njim se bodem premagoval, da ne zdvajam v njeni navzočnosti.

S takimi mislimi sem se približal širokim stopnicam pred portal sv. Annunziate, ki se naslanja na osem stebrov. Zamisljen sem bil v svoj odlok, da nisem niti opazil ljudi, ki so stali v gručah ob strani. „Aha, pogreb“, si mislim in stopim urnejše v cerkev, da ne srečam sprevoda na pragu.

V cerkvi je bilo mračno, dasi je izza vijoličastih, višnjevih in smaragdnh oken seval dijamantni solučni soj. Mračno je bilo na prvi mah vsaj zame, ki sem stopal iz jasne dnevne svetlobe v svetišče. Na glavnem oltarju so bile prižgane sveče in površno sem opazil, da je tam množica ljudi. Kaj se vrši tamkaj, me ni brigalo, iskal sem Renata.

Polagoma so se moje oči privadile cerkvenemu svitu in zasledile v klopi sedečega frančiškana. Dotaknil sem se njegove rame, da mi odstopi nekoliko prostora. V istem trenutju je vesela, glasno se pomenkujoča družčina stopala brezbrizno preko predoltarske ograje nizdolu po cerkvi. Poroka je bila končana. Joj!...

Resnica ali sanja?... Prvi med vsemi je stopal moj nekdanji sošolec in prijatelj. In tesno ob njem nevesta, belooblečena in z angelskim obrazom. Ko so pa njene mile oči obstale na meni, nisem videl ničesar več. —

Nadaljevanje.

FRASEVKA :

O ZNAČAJU IN DOBREM ČTIVU.

Usoda ni določila vsakemu človeku, da ima poleg staršev in učiteljev še celo vzgojitelje, ki skrbe, da utlesijo v podrejenem gojencu povoljno izobrazbo, iz katere naj polagoma poženejo: red, stanovitnost in pravilno razsojevanje ob sklepanju misli, govorjenja in dejanj.

Vsakdo ni rojen z imetjem okrog sebe, marsikomu ne morejo nuditi dovolj dobrih naukov niti lastni starši, bodisi da so zaposleni, bodisi da vsled lastne nevednosti zanemarjajo svoj zarod. Nemalokrat pa prepuščajo svojo deco tudi takemu tujemu vplivu prijateljev, sorodnikov, sosedov in tovarišev, ki neredkokdaj sami uživajo napačno sliko in ki že sami goje napačne pojme o značaju. Lahko je tedaj onim, ki imajo izbornega in izkušenega nadzorovatelja, saj zrejo v svojo bodočnost skoro brez skrbi, ker potom lepih zgledov in pojasnjenih naukov igraje vsrkavajo vase vzgojevalčevo naziranje, utrjeno na podlagi jasnih in določnih načel. Lahko je takim, ker se njihova dušna sila tvori s pomočjo vzgojevalčeve dušne sile...

A kako naj se obrazuje trden značaj pri onem, ki pogreša spretnega vzgojitelja, pametnih staršev in olikane družbe ter je prepuščen le samemu sebi? Kdo naj vlije vanj obsežne, zdrave misli, ki odgovarjajo skupnim vzorom o življenju; kdo naj razvije njegov razum, da vzklijejo iz njega le pohvalni sadovi človeškega stremljenja?

Kdo naj mu pripomore, da ne bo potekalo njegovo življenje brezbarvno, enolično in brez vsake izpremembe?

Takemu bodi najboljšo sredstvo in najmočnejša zaslonba dobro izbrano čtivo. Izbrano čtivo, dobra knjiga, bodi, zlasti nedorasli mladini prvi prijatelj, kajti v njej bo zasledila njena duša ono, kar zamore pospešiti njen napredek, kar zamore vzgojiti zdravo čustvovanje in nekaljeno pojmovanje o posameznih življenjskih vprašanjih in dogodljajih.

Seveda ne naletimo v vsaki dobri knjigi z debelimi črkami natisnjeno «tako in tako je dober značaj» ali «tako in tako postopaj, da postaneš značajan», ali «tako se obnašaj, da postaneš z ozirom na svoj značaj koristen in dopadljiv človeški masi!»

O, ne! Sličnih knjig je jako malo in ako bi bile pisane v gori omenjenem slogu in obliki, bi jih mladina čitala le površno.

In vendar tičijo slični in boljši nauki ravno v dobrih knjigah, ne da bi bili mlademu čitatelju vidni na prvi mah. Razvrščeni so po posameznih odstavkih, tako da se jih mlada glava niti ne zaveda, ampak brez

vsakega dolgočasia oprijemlje. Z njimi so okrašene osebe, o katerih razpravlja knjiga. In jasno in razločno in natančno lahko uvideva pazljivi bralec, kako je liki pri verigi obroč z obročem združena ena dušna krepost z drugo, dokler se je iz vseh nanizanih kreposti razvil človek z najlepšim značajem.

Tiste lastnosti naj čitatelj, posnema, kakor naj se ogiblje vseh peg in madežev, ki jih opaža v svoji knjigi ob delovanju omahljivca, lahkomiselnika in pustolovca.

Kako pa nastane omahljivost vobče? Ona se razvije le na podlagi napačnega prepričanja in nedostatnosti onih resnic in znanosti, ki odločujejo delovanje posameznika. Krajše povedano: Ako ni kdo do dobrega podkovan poučen ali prepričan o tej ali oni stvari, se za tisto stvar ne more ogreti ter se ji rad izogne.

Najgostejša snovina omahljivosti je izdajalstvo, a izdajalstvo je podlost, je torej najgnusnejši madež človeške duše.

Pri mladini bolehave in jokave pravi in pri oni mladini, ki je že od svoje družine navajena na popustljivost in površnost, je omahljivost češča. In češče se, žalibog utrjuje omahljivost pri deklicah nego pri dečkih, to pa baje zato, ker se dečku daje razumeti že zarana, da ima moštvo v sebi in da mora zavoljo tega, ako je tudi mlajši, biti vedno v pomoč svoji sestrici, češ, da je šibka, nežna, strašljiva, sploh, da je ženska. Taka deklica, ki se ne zapazi nikoli same, ki nikdar ne stori ničesar brez lastne volje in truda, se prav rada nagiblje k omahljivosti.

Ta zavest, ki ji sicer ne škoduje za tisto dobo, zadobiva opravičen odpor v poznejši dobi, ko ji javnost odreka razne želje in nastope, češ, v odločilnem trenutku bi se dala pregovoriti od vplivnih činiteljev...

Ne samo dečki tedaj, tudi deklice naj se že zarana navajajo k vztrajnosti in trdnemu značaju.

Neprestano božkanje in pomilovanje ne spada več v našo dobo. Naraščaj našega stoletja ne mara mehkužnosti, marveč pametne vzgoje, da se bo znal staviti v bran vsem činiteljem, v kolikor mu bodo dopuščale njegove zdrave moči.

Po tem načinu bo samaodsebe pobegla od njega mehkužnost, ki je v sorodu z omahljivostjo. Rekla sem preje, da iz omahljivosti nastane izdajalstvo. In ravno tako smem trdit, da je dober značaj njen prvi nasprotnik. Kakor je torej izdajalstvo najtemnejša senca človeške duše, enako je kremen, jeklen in stanovitven značaj sijaj človeškega življenja, ki zasluži najlepšo pohvalo.

Pazi torej, mladi bralec in bralka, da si pridobiš to, kar bo vselej ko svetel meteor sijalo na potu tvojega morda viharnega in temnega življenja! Krepi si značaj že zarana, da dosežeš do jasnih načel in nazorov. V to svrhu proučuj le dobro čtivo. Le dobra, pametna knjiga bodi tvoj evangelij, ki ga zaslužiš že v naslovu ali vsaj na prvih straneh. Ne vdaj se pa nikoli radovednosti in zavrzi z gnevom in ponosom slabo knjigo, ker so v nji spisane le senčnate strani človeške duše in še tiste tako.

da ti namigujejo k posnemanju, ker žele tvojo propast...

Ob izbiranju knjig bodi razumen, prosí tudi sveta, ker kar boš iz njih sprejel vase, to se ukorenini v tebi in ti vpliva odločilno v bodočem življenju. Kolikor obsežnejše bodo tvoje misli, ki si jih moreš izčrpati iz dobrih knjig, toliko krepkejši bo tvoj značaj in tem plodovitejša bodo dejanja, ki se razvijejo iz njega.

ALEKSANDROV.

KARAPETRU!

Umr! je kralj!

A duh Tvoj silni, Peter,
v grobnico src je naših zakopan:
ne kakor prah — ki ga razveje veter —
granit si, v dušah naših izklesan!

Odšel tja dol z junaškim si korakom,
ljubezen našo vso s seboj nesoč:
tam slave naše, našim si junakom
poljub, pozdrav sinov izročil vroč....

Poljub, pozdrav.... Zvestobe žive priča,
da še v ljubezni plameni Balkan;
da dediči smo Miloš Obiliča,
da nam po duhu brat je — Jug Bogdan!

Da narod — sin ponosne naše Save —
ves Tvoj je do Železnih vrat....

Naš jezik, zakon, naše tam zastave
vihrajo v dan osvobojenja zlat....

Za polje Kosovo — tako krvavo
pod meč je glavo kletó dal Turčin —
Z zapada gad odšel z razbito glavo,
sovrage naše vse objel pogin!

Povej, povej tam v mavzoleju groba
— kjer spi junaštva cvet iz slavnih dni —
Da njih poprej.... zdaj naša je zvestoba,
njih hrabrosti zdaj dediči smo mi.

Umr! je kralj — —

A duh Tvoj silni, Peter,
v grobnico src je naših zakopan;
ne, kakor prah, ki ga razveje veter,
granit si, v dušah naših izklesan!

M. STEPANČIČEVA:

O CRNEM JURIJU.

Ob smrti našega jugoslovanskega kralja se je toliko razpravljalo o Črnem Juriju, o tej veleznameniti prikazni v zgodovini Jugoslovanstva, da si Jadranka, ki je namenjena v prvi vrsti pouku vsega našega ženstva, smatra k dolžnostim dotakniti se tudi te zgodovinske koreninice, ki je marsikateri popolnem neznana ali pa površno-jasna, dočim je drugim zdrknila morda v pozabnost.

Celih 450 let so ubogi Srbi ječali v podjarmljenosti turškega vladovanja, celih 450 let so trpeli in stradali telesno in duševno, nedabi na obzorju narodnega življenja videli le malo špranjico, skozi katero bi se jim bilo smehljalo nasproti vsaj obetajoče upanje osvobojenja. Sicer so mnogi izmed njih, da si olajšajo svoje gorje — učinili to, kar store v pričujočem premnogi italški Slovenci — prekoračili mejo.... ter se ustanavljali na sedanjem Ogerskem ali na sedanem Hrvaškem, vendar je večina ostala v pesteh

in v verigah mohamedanskega trinoga. Srbi so bili Turkom sužnji in topo živinče, ki mora gospodarju služiti v zabavo in za tovor.

Sicer bodi resnici na ljubo povedano, da so bili tudi med turškimi pašami taki, ki so imeli v prsih res srce namesto puhle gobe, tako n. pr. paša Ehu Bekir in sultan Hadži Mustafa. Zato so Srbi za časa vlade teh dveh, radi ostajali in zvesto služili na rodni zemlji, nedabi se pritoževali ne medseboj, ne napram oblastim.

Predniki in nasledniki goriomenjene dvojice pa so bili toli nečloveški in kruti, da siromašni Srbi niso poleg naporenega dela poznali drugega, ko vzdihanje, muko in solze. Vendar še grozovitejši nego Turki sami, so bili takozvani graničari ali janičari, ljudje ki so jih Turki v bojih za granico (mejo) ukradli kot maloletne srajčkarje ter jih vzgojili posvoje. Ti poturčeni dečki so postajali v svoji mladeniški dobi tako živinsko razuzdani, bodisi napram Bolgarom, bodisi napram

Srbom, da jim je nekoč celo sultan sam zagrozil s kaznijo, ako bodo v isti meri še nadalje izražali svoje divjanje in zatiranje nad slovanskim ple-
menom. Toisto grožnjo pa ni le izrekel, marveč tudi velel izpolniti oni sultan, ki je caroval l. 1800. Vendar, dasi je Turkom sultan nekak drugi Mohamed, ga janičarji niso slušali, marveč samozavestno sklenili, da mu vzkljubujejo in postanejo še nasilnejši. Vto svrhu so se razkropili po vsej srbski zemlji, po vseh srbskih bivališčih ter začeli moriti vse one Srbe, ki so se jim zdeli veljavnejši. Ni čudo torej, da so Srbi, kar jih je bilo krepkih in jakih, trumoma pobegali v gorovje in s pridevkom «hajduki» postali neizprosni razbojniki, ki so prežali iz skrivališč na turške graničarje. Svoja bivališča so si ustanavljali najraje v gorskih ponikvah in votlinah ter v gozdnih zasekah in v njih skupno snovali nesamo o obrambnih protinapadih, ampak v prvi vrsti kako bi se osvobodili brezsrčnega sovražnika.

In bili so med njimi že osiveli in upognjeni možje, bili pa so tudi čvrsti, neustrašeni mladeniči, ki bi se ne zbali stopiti na bojišče niti z luciferjem. Med temi čilimi ognjevitimi junaki je bil visokorasel mladenič z imenom Jurij; bil je to sin imovitega srbskega kmeta Petroviča.

Ko se je bil ta mladi hrast prikazal v gorovju, je pobeglim Srbom kar odleglo, kajti dasi so se sestali iz vse pokrajine in iz najrazličnejših krajev, so Jurija Petroviča poznali vsi kot pogumnega in bojovitega mladeniča; prepričani so bili, da zna on bolje sukati svojo puško in svoje bodalo, nego oni svojo žlico, dasiravno so vsi Srbi rojeni strelci.

Na stotine srbskih beguncev je torej tavalo po gorovju in po goščavah, na stotinese jih je potukalo po gorskih jamah in prepadih, ter snovalo zaroto napram tlačiteljem, a ko je prišlo na vrsto vprašanje kdo bodi njihov poglavar in zapovednik, so vsi bili enegainistega mišljenja, vsi enegainistega reka: Jurij Petrovič!

In tako si je Jurij Petrovič iz svojih begunskih tovarišev uredil celo vojsko ter se ž njo napotil v nižino. Tamdoli pa in že medpotjo so požigali brezizjemno vse turške domove; dočim so srbske družine pošiljali v gorsko zavetje. In nepreglednogosta vojska je z Jurijem na čelu zmagovala povsod; kamorkoli je črnolasi mladenič krenil, povsod je gledal zmagi v obraz, karkoli je črnooki Jurij ukrenil, vse je imelo za njegovo pleme svoj blagoslov.

Turkom je ta od solnca zagoreli Srbini postal mahoma prava groza in trepet, bali so se ga kot peklenščeka in mu zato izrekli Kara Džordže, kar ne znači drugega, ko Črni Jurij.

No, in ta Črni Jurij, ta mladi kmečki fant, ni bil nihče drugi, ko ded ravnokar umrlega jugoslovanskega kralja ter je potemtakem sedanji vladar Aleksandar njegov pravnuk.

Ravno zaradi tega poslednjega dejstva pa je potrebno, da se pomudimo še nekoliko pri osebi Črnega Jurija.

Z Jurijem v ospredju so se Srbi tako hrabro borili, da so Turke prisilili k pobegu, ako so hoteli ostati pri življenju. In tako so se praznile vasi za vasmí, mesta za mesti, trdnjave za trdnjavami. Z nepopisnim junaštvom so dospeli pred Beligrad, ki je bil pravo gnezdo krvoločnih graničarov, Vendar, dasi jim je prišlo od vse povsod nasproti vse, kar je turškega, da je bilo Mohamedancev ko listja in trave, vseeno je zmagala srbska vojska. No, da jo vendarle zmrcvari in pogoltne, je zbral sultan vdrugeč 40.000 mož ter odkorakal z njo proti Juriju, ki je nedaleč od Niša s samo 1.500 vojaki čakal na napad. Vnela se je nečleveška bitka in... zgodil se je čudež: peščica Srbov je premagala mravljišče Turkov. Ta zmaga je bila le zasluga Črnega Jurija, ki je umel vcepiti v podrejene mu vojake pristno hrabrost ter pravo hotenje ugonobiti povspeševalca njihovega trpljenja. Ali zmaga ni Črnega Jurija opijanila; vedel je, da Turek ne bo miroval po toliki svoji izgubi. Zategadelj se je s svojimi izmučenimi vojščaki vrnil v gorovje ter jih tam zamenjal z odpočitimi. Toda vojno navdušenje ga je še vedno vsega prevzemalo, da on sam še ni čutil nikakega napora. Zbral je tokrat 7000 pešcev in 2000 konjenikov ter par lesenih topov in odkorakal vnovič za nasipe in sicer proti Šabcu. Ni se varal. Mohamedanci so se bili res pripravili nanj; zbralo se jih je 36.000 mož, vzeli pa so s seboj tudi mnogo vrvi, da bodo ž njimi pobesili vse velikaške Srbe. Vendar so tudi tedaj zmagali Pravoslavniki in onim Turkom, ki so ostali živi, ni ostalo drugega nego z osupnjenostjo in z občudovanjem stmeti nad junaštvom nasprotnikov.

Iz Šabca se je Karadžordže Petrovič podal s svežečilimi vojščaki proti Belgradu in sicer l. 1806. Nastal je obupen strašen boj. Turki so iz vsake hiše streljali na Srbe. Videč, da ta bitka utegne biti za njegovo moštvo usodepolna, je

Črni Jurij zaukazal, naj mesto na več krajih zažgejo. Tedaj so bili Mohamedanci na slabšem stališču; poskakovali so iz plamenečih stavb a prišli na ta način naravnost pod srbsko bodalo. In tako je Črni Jurij z našimi hrabrimi pradedi osvojil Beligrad, ki je bil v takratni dobi s trdnjavo vred pravcata janičarska zalega, oziroma gnezdo najkrutejših zatiralcev Slovanstva.

Tega veličastnega osvobojenja svoje domovine niso mogli Srbi zalše proslaviti, nego z izkazanjem največe hvaležnosti onemu, ki je edini to osvoboditev ovekovečil; in to so storili s tem, da so neglede na razne vojvode in plemenitaše; ki so se junaško in hrabro borili napram ljutemu krvosesu — enomiselno in enoglasno izvolili priprostega kmečkega mladeniča, Črnega Jurija vrhovnim poglavarjem nad vso deželo.

In tako se je torej zgodilo, da smo imeli Slovani še preje svojega Napoleona, nego Francozi!

Nedolgo za temi dogodki, je srbska vojska čvrsto korakala čez reko Drino, oblegala in premagala mimogrede vsa mesta ter se nato obrnila proti Črnogori, da se združi z ondotnimi Srbi, ki so ječali pod turškim bičem. Na gorski planoti je Črni Jurij zadel na turško posadko, ki jo je igraje premagal. Manjo srečo pa je imelo napram nasprotniku ono srbsko krdelo, ki se je bojevalo na bolgarskih tleh. Zato se je Karadžordže zavezal z Rusi in l. 1810 stopal z njimi na bolgarsko mejo, da bi Turkov osvobodili zibelko stare srbske krajine, Macedonijo. In dasi je bila srbska vojska z vsemi Rusi znatno manjša v primeri s 30 000 Turki, je Črni Jurij doprinesel pri Ruščuku sijajno zmago. Toda v čaši sladkega zadoščenja je bila gorjupa kapljica pelina: istočasno je namreč Črni Jurij prejel poročilo, da izza bosanske strani prodirajo Mohamedanci v ravnokar osvobojeno Srbijo. Črni Jurij se ni obotavljal. Pognal je utrujene vojščake v gorovje ter v nižavi pričakoval drugo svežo hajduško četo in znjo neumorno zdirjal proti daljni Bosni. Tu so se Srbi dve dolgi uri pestili, bodli, grizli in davili s Turki in dasi je polovica hrabrih Srbov ječala in stokala v smrtnih bolečinah poleg bojevitih Turkov, je naposled vendarle sijalo solnce odrešenja nad Aleksincem, Banijo, Kruševcem, Paračinom, Studenico itd. Na skoro zahtevajoči nasvet ruskega poveljnika — ki je s svojo junaško četo pomagal sobratom — pa so Turki sklenili s Srbi mir.

Mohamedanska nevarnost je bila torej zlomljena in brez moči. Ali, joj! Neka druga golazen je začela oblizovati in gaziti preko vojne oddahnjenosti. Ta golazen je bila plod zavisti, ki je grozil vzkleti v obliki razdora srbske domače sloge. Nekateri, iz boljših rodbin vznikli plemiči niso mogli kljub vsem vrlinam in zaslugam Črnega Jurija, pozabiti, da se morajo pokoravati njemu, kmečkemu fantu, ki je še nedavno s svojim očetom po vseh semnjih trgoval s prešiči. No, pametna beseda ruskega zaveznika, jih je umela docela pregovoriti in potolažiti tako, da so l. 1811. vsi prisegli zvestobo Juriju Petroviču. V tej zvestobi sta v prijateljskem pokoju pretekli dve leti.

L. 1813. je prikorakal Napoleon v Rusijo in ona vojska, ki je doslej v obrambo Srbov stala na srbski zemlji, se je vrnila v svojo očetnjavo. To priliko so porabili lokavi Turki ter, neglede na dano besedo, prelomili obljubo z ozirom na mir s Srbi s tem, da so najprvo narekovali neke neizpolnjivih zahtev, a potem udrli nad nje.

Črnij Jurij si je izbral tri poveljnike ter jih poslal na različne strani. Toda needen izmed vseh treh ni imel uspeha; Turki so jih pomorili in srbska vojska je bila vsa zbegana. Ta vest je Črnega Jurija nenavadno potlačila, brezbržno je računal s srbsko hrabrostjo in je dan zadnem, pričakoval vzradostljivega poročila. Slabo nepričakovano obvestilo ga je mahoma tako strlo, da je čutil bližajočo se pogubo; zdvajajoče je pogledal po svojih milih vojaki, ter jim velel pobegniti v gorovje, dočim je on urnim korakom bežal vabeč za seboj osivelega starčka, svojega očeta. Že sta bila skoro na meji, ko se očetu stoži ostaviti milo zemljo in sklene, raje ostati v turškem suženstvu, nego jo ostaviti. Ali Juriju je stopilo isti hip najraznovrstnejše turško mučenje pred oči, mučenje, ki bi je Turki prizadeli starčku že zaradi dejstva, da je njegov roditelj. Spomnil se je strašnega trpljenja, ki so je z divjim stokanjem morali prenašati drugi njegovi sobratje, kadar so jih krvoločni Azijatje ujete le dobro zvezali pa jih kar žive zabadali na železne drogove ali lesene kolce... ko so jim živim izdirali oči... jim odrezavali ušesa... jim razmesarjali spolnice... jim z žgočim železom oddrgnili nosove..... ali pa jim odrezavali jezike.... Na vse to je Jurij v istem hipu pomislil in ga vlekel s silo naprej, in ker se je oče še vedno branil prestopiti mejo, je Jurij potegnil

samokres in sprožil.... Mrtev je telebnil oče na tla.... Jurij pa je prekoračil granico in stopil na Ogersko.

Bržkone se nam vsem zdi ta njegov pobeg nekaka nedoslednost v primeri z vsem njegovim dosedanjim delovanjem. No, pritem ne moremo soditi drugače, nego de prištevamo ta njegov čin k popolnemu izmučenju duha, k otrpnenju junaške hrabrosti in izčrpanju telesne sile ob nadčloveškem naporu, ob skrajnem stradanju in ob neprestanem mrzličnem strahu skoro zaporedne trinajstletne bitke.

Na svojo domačo grudo se je Jurij povrnil še le ko je odnehal boj med Turki in Francozi. Skrivoma in oprezno se je nekdanji slavljeneč nastanil v Smederovem; toda vedel je za njegovo skrivališče neprijateljsko naklonjen mu bližnjik, ki je takoj obvestil turškega pašo v Beogradu. Le-tà je nemudoma naročil svojim ljudem naj ga zasledujejo ter jim v to svrhu obljubil razkošno nagrado. Ni trajalo dolgo, ko je nekdo Črnega Jurija zavratno ubil in mu odsekal glavo. Od vzradoščenja presenečeno začuden, je paša dolgo motril nemi obraz; nato je lastnoročno skrbno zavil junakovo glavo in jo odposlal sultanu v Carigrad.

* * *

Črni Jurij je kot edinec svojega očeta zapustil sina Aleksandra. Tega so Srbi l. 1842 proglasili za srbskega kneza. (Do tega časa je — sicer pod turškim nadvladjem — knezoval član rodovine Obrenović.) Aleksandar je ostal na knežjem prestolu šestnajst let, torej do

l. 1858. S tem letom pa nesamo, da je narodna skupščina izvolila Miloša, člana rodovine Obrenović, marveč se je zasnovala zarota, ki je stregla po Aleksandrovem življenju. Aleksandar Karadžordžević pa je o tej zaroti pravočasno izvedel in pobegnil s soprogo in s sinčkom Petrom (ravno kar umrlim jugoslovanskim kraljem) preko Save.

Upajoč, da so se sovražnostni duhovi pomirili, se je vrnil Aleksandar po desetih letih nazaj; nadejal se je tudi, da ga morda narodna skupščina vendarle izvoli svojim knezom. Toda naključje ali nepremišljenost sta izvršili, da je baš ob Aleksandrovi povrnitvi bil Miloš Obrenović ubit na izprehajališču v Topčiderskem parku. Vladna stranka je izvedela, da je to storil nekdo izmed Karadžordževih privržencev, zato je bila cela skupina veljaških Srbov poobešana, ker ni hotela ovaditi krivca, Aleksandar pa je moral vnovič na tuja tla. (Narodna skupščina pa je izvolila knezom vnuka umorjenega Miloša, dečka Milana Obrenoviča, ki je samogoltno, oziroma nezmišselno in brezpametno vladal do l. 1889. V tem letu je sedel na prestol njegov sin, Aleksandar Obrenović, ki je vladal do 1903.)

Sin Črnega Jurija, Aleksandar, ni torej prišel več na knežji prestol za katerega se je sicer potegoval le v prilog lastnemu prvorojencu Petru — in žal ni niti doživel blažilnosrečnega dne, ko je (ob izumrtju Obrenovičeve rodovine l. 1903.) ne le knezom, ampak srbskim kraljem in potem jugoslovanskem vladarjem, bil kronan njegov sin, oziroma vnuk Črnega Jurija.

ALEKSANDRA H.

VSE JE KOTLANI.

Žito rumeno na polju zori,
vroče med njim mak kimaje žari
kot lani.

Lipe pod oknom opojno drhte,
v vrtih veselih spet vrnice rde
kot lani.

V tvojih smaragdnih, sanjavih očeh
tiho pozdravlja me lahen nasmeh
kot lani.

V parku zefir pritajno šumlja,
vodomet v noči srebrni čeblja
kot lani.

Vse je kot lani — —
le steza v parku je prazna in tiha....

LEPŠI KOT VSE.

Lepo je deviško cvetje,
ko ga boža žarek zlat,
epo drobnih ptičic petje,
kadar zbuja se pomlad.

Lepe so noči dehteče,
ko jih lunin svit srebri
lepe rože so žareče,
ko poletje jih zori.

Toda lepši kakor cvetje,
rože rdeče, čar noči,
lepši nego mladoletje
so — otrokove oči.

ZDENKA PETRIČEVA:

SRBIN SIME.

Tisto noč me je bilo strah. Nisem si upala buditi tovarišic, ki sta spali poleg mene. Trudila sem se ostati mirna, a prav tedaj sem videla Simetovega duha, krohotajočega se in vame zročega. In ko sta se tovarišici obračali v nemiru svojega spanja, tedaj sem spoznala, da se ne varam. Še pozno na predvečer nam je Sime nekoč govoril s svojim zvočnim glasom, ki je prihajal ne-le iz grla, ampak tudi iz njegovih črnih demonskih oči, iz glave, iz rok in iz vsega vitkega telesa.

«Savo sem ljubil najdlje; saj sem jo ljubil celi dve leti, a ostale ženske samo po pol. Morda bi ljupil tudi Vas, Zdenka, Zora in Zinka, a težko več nego pol leta. Ne mislite, da za ljubezen nisem ustvarjen, sem. Moj oče je bil pop, moj ded je bil pop, oba sta bila srečna v zakonu. Ljubezen čislam celo najvišje, a samo platonsko ljubezen, ki pa ne more biti dolgotrajna. Povedal Vam bom, kako se je godilo s Savo.

Stal sem pred izložbo neke trgovine v Zagrebu in ko sem se okrenil, da stopim dalje, sem nehote zadel ob žensko. Pogledal sem ji v oči in se prestrašil; vedel sem namreč: ona je. Vedno imam, ko mi je srečati usodnega človeka, nekaj dni popred različne slutnje in živci so mi razburljivi kakor ob spremenljivem vremenu. Takrat sem jo srečal prvič. Prehodil sem par korakov ter se ozrl; tudi ona se je. Hodila je mirno in ponosno.

Zvečer sem stopil v prvo kavarno. Moj tovariš je bil tudi zaljubljen in sicer strastno.

«Kdo je ta tvoja izvoljenka?» sem ga vprašal.

«Sava Juvičeva.»

«Tudi jaz sem mu pravil o svojem novem dogodku in tako me je izpraševal.

«Kakšne oči?»

Pomislil sem, ker se prav nisem mogel spomniti, kakšnih oči je bila moja prikazen. Prav nič nisem bil vtisnil v spomin od njenega telesa. Poznal sam samo njeno dušo, ki je iskala mojo v nepokoju.

Dekle mojega tovariša je imelo modre oči svetle valovite lase. Pravzaprav še ni bila ne pred svetom in ne na samem njegovo dekle. Bila mu je samo v mislih, kjer ji je bil prisegel večno zvestobo.

Plačala sva in odhajala. Vrata se odpro in prišla je — ona v spremstvu starejših dam in gospodov. Videl sem jo prihajati samo jaz, kajti prišla je pri drugih vratih. Lep gospod z naočniki ji je pomagal sneti suknjo ter ji je govoril, ona pa se je ozirala za mano in požirala moje blazne poglede. Da bi jo mogel kasneje še nemoteno opazovati, sem molčal. Moj prijatelj me je hotel spremiti do doma. Ko sva se poslovila, sem se vrnil zopet v kavarno, da bi jo našel. A ni je bilo več. Najti. Oblačilo se je, mene pa je gnalo nevzdržno ven na cesto. Hitel sem; kar sem mogel, v smeri oblakov in nevihte. Začul sem glasem smeh in govorjenje in še bolj sem pohitel. Nisem se varal. To so bili oni. Pred krasnim dvorcem so se poslavljal. Ko sem šel mimo, so spremiljevalci odhajali, jaz pa sem čakal. Oni so stopili v kočijo, jaz sem stal. V drugem nadstropju je stalo okno v zgradbi stolpa, pod oknom cvetice, ki sem jih opazil, ko je zabliskalo. Veternice so se odprle in prikazal se je njen nenavadno beli obraz. Lasje so bili zlatosvetli. Ona mene ni videla; gotovo me je slutila. Ko je zopet zabliskalo, se je skrila. Opazila me je. Debele kaplje so deževale name. Grmelo je. Eno uro je lilo, eno uro sem stal. Nato se je okno nalahko odprlo; bela roka je segla po mokrem jasmínu, usta so razpihnila sveže kaplje in cvet je padel pred moje noge. Tiho sem ga pobral in šel.

Tako se je pričelo in nadaljevalo vse v kavarni, v cerkvi in tam, kjer se je nisem nadejal videti, povsod. Ogovoriti jo ali pa se ji približati se nisem upal, nisem imel dovolj moči za to. Nekoč sem stopil za njo v električni voz; tako srečnega sem se čutil; vsi obrazi so bili svečani, vsi ljudje lepi. Na izust sem znal nekaj besed, katere naj bi ji imel govoriti. Že sem stal za njo, in beseda mi zastane.

V srce mi je legla žalost, Tovariš me je vlekel v gostilno.

«Pijva,» je dejal, «moja Sava ljubi drugega.» Tako sva pila in pila vsak večer in pozno v noč. Nekega večera sem se vračal z njim iz gostilne. Bil je gostobeseden in napival je glasno na cesti belemu licu in zletim lasem. Tudi jaz sem bil pijan.

Naenkrat mi šine kri v lica, žile se mi krčijo. Videl sem jo in — verujte — streznil sem se.

Tisti večer je šla s prijateljico domov. Ko jo je ugledal moj prijatelj, je zavpil:

«Evo ti moje golobičice bele, glej jo, Savo, Savice!»

Gospodična Sava je stala pred nama; torej je bila naju obeh ideal. Ko je začula svoje ime, se je okrenila:

«Gospodin doktore, šta je?»

Bila je res ona. Povedal sem ji svoje ime, zardela je, se vilinsko nasmehljala...

Tako je bilo dveletno, dolgo nepoznanje pri kraju. Dve zimi, Vam pravim! Dve leti sem koprnel, dan in noč:»

«No, in? Ali ste jo pustili?»

«Seveda sem jo!»

«Kako, ali Vas ona ni marala?»

«O, ljubila me je, pa kako! Toda — ženska je, ženska! Moja gorečnost se je polegla in nemir moje krvi ni mogel prenesti mirne naslade. Kakor sneg, ki pade in skopni! Sel sem — moral sem iti! In sicer takrat, ko me je najbolj pričakovala... Izginil sem!»

«Nesrečneža!»

«Povedal sem ji bil, da je ne bom izljubil do konca. Pričakovala je — vdano, tiho.

Slutila sem, je dejala! Kamen na cesti sem bila, ko si se obregn timer vanj, kamen sem, ko me vržeš od sebe.»

Tako je pravil Srbin Sime. Žalostni smo bili. Odpotoval je. Rada bi ga še enkrat srečala čez leta. Molila bom za pokoj njega duše.

MAR. BARTOLOVA:

SVETOIVANSKEMU NARODNEMU DOMU!

Najbližji in najbolj poklicani naslednik požganemu tržaškemu narodnemu domu je bil svetoivanski narodni dom, katerega je v noči od 1-2 sept. zadela ista usoda kakor pred dobrim letom narodni dom v Trstu. Kar je še ostalo slovenskega življa v Trstu in okolici, zbiralo se je v narodnem domu „narodne trdnjave“ kakor se je vedno nalezival sv. Ivan.

In ni se strašilo daljne poti slovensko občinstvo tržasko, ko je vabil Sv. Ivan v svoj kulturni hram.

Kakor prej tako je rado romalo sedaj, da prebije nekaj ur med svojci, da pozablja....

In pozabljal je občinstvo svojih neprilik ob slovenski besedi, slovenski misli, domači pesmi in domačih zvokih.

Na večer si je tu svetivanska mladina utrje-

vala svoje telo, krepila mišice, navduševala in pela.

Sedaj štrli proti nebu požgan tudi ta kulturni hram.. Dom je požgan, ljudstvo žalostno in ogorčeno, iskre v srcih njihovih pa žive, goreče. Teh ne vniči zlobna roka!

Na ljubljanskem velesejmu pojó, pritrkavajo krasno ubrani zvonovi; prav taki so in prav tako pojó, kakor so peli svetoivanski predno jih je po bralo avstrijsko vojaštvo ter spremenilo v topove, ki so nje same ugonobili. Srce se mi topi v tihi žalosti, ko jih poslušam-tako mile, tako ubrane. Poslušam in poslušam pa se mi zdi, da pojejo: Pride dan vsta-je-nja.

Stanejo agromno vsoto. Ko bi bila bogata, bi jih odkupila in podarila Sv. Ivanu, da bi Svetoivančanom peli: pri-de dan, vsta-je-nja! Pri-de dan vsta-je-nja!

Vida Slemenova:

DVOJE ŽENSK.

Sodna dvorana. Vse polno najodličnejših poslušalk in poslušalcev. Zda jo i so dovedli mladega inženirja. Visoka postava je nekoliko upognjena, lice blede, velike, rjave oči upale, toda mirne. Vse se je ozrlo s sovraštvom in gnusom vanj. „Kaj imate odgovoriti v svoj zagovor“ je izpregovoril z resnim glasom sloki sivobradi sodnik, ko je prečital obtožnico. In mladi inženir je začel svojo tužno povest:

„Bil sem edinec siromašne udove, ki je napela vse svoje moči, da mi da dobro vzgojo ter mi pripravi lepše, udobnejše življenje kot je bilo njeno in njenega pokojnega moža. Hotela je imeti sina gospoda. Delala

je dan in noč; prala in kuhala je za ljudi, ki so jo poniževali, jo tlačili in se jej posmehovali.

Toda vse preziranje, vse bolesti siromaka je prenašala brez tožb, trudila se je od zore do pozne noči — vse zame... Ko sem toliko dorasel, da sem mogel tudi že sam kaj zaslužiti, sem pomagal materi z inštrukcijami. Potem sem šel na visoko šolo.

Treba je bilo vedno več denarja, in zadolžil sem se... Zbolela je mati, dolgo časa ni mogla ničesar delati — zopet sem moral napraviti dolg na bodočo svojo službo. Življenje je postajalo od dne do dne dražje, dolgovi so rasli. Težka in žalostna je bila moja mladost.

Končno sem prišel do — kruha. Spočetka ga je kilo pač malo in slabo sva živela z materjo.

Se iz dijaških let sem imel znanje z nekim dekletom; bila je poštna uradnica. Ljubila sva se iskreno, da, celo podpirala me je, ko sem še študiral. Težko sva čakala, da dobim službo in postaneva svoja.

In ko sem dobil službo, so se mi nenadoma odprla vsa vrata, tudi tista, ki so bila doslej zaprta dijaku uboge perice in kuharice. Vnanji blesk, ki ga nisem bil vajen, mi je zaslepil oči. Seznanil sem se z bogato, lepo in mlado deklico; s svojo koketnostjo, s svojim denarjem me je zamamila docela. Takrat si nisem mogel misliti nič lepšega, nič srečnejšega, kot živeti v sijaju in razkošju. Revščina, dolgovi so me napravili malodušnega; obupal sem, da bi se mogel kdaj z lastnimi močmi dokopati do zelene vejice. V tem me je potrjevala tudi uboga, stara moja mati, ki se je naveličala bede.

In zgodilo se je. Ostavil sem svojo zvesto in plemenito ljubico ter se oženil z bogatinko. Plačal sem dolgove, živeli smo udobno, vsega smo imeli v izobilju, samo — miru ne. Vsak dan, iz vsakega dejanja in iz vsake besede moje žene je velo preziranje mene in moje matere. Za vse, kar je delala, je imela samo en odgovor: „Za svoj denar delam to.“

Dasi sem imel takrat že dosti dobro službo, mi je vendar vedno in vedno očitala, da sem berač, ki živim od milosti bogate svoje žene. Odprla je hišo gostom, posečala je zabave, gledališča, koncerte in plese, za kar nisem jaz imel veselja.

Bil sem tako sam in v globini svoje duše sem plakal za svojo ljubeznijo, za svojim izgubljenim življenjem. Obupen kes mi je razjedal srce. Žena mi je bila od dne do dne bolj zoprna, in ona mi je vračala moje mrzenje s strašnimi žalitvami. Vsak hip sem moral slišati, da me je rešila največje bede; roke in noge bi jej moral poljubljati, da me je hotela vzeti. Vse sem trpel voljno ter si dejal neštetokrat: to je kazen, ker si se izneveril prijateljici svojih mladih dni.

Toda prišlo je še hujše. Nekoč mi je zabrusila v obraz, da me je živila mati s svojim nepoštenim življenjem ter da sem se dal vzdrževati od svoje ljubice, beraške poštarice. Odkar se je zaletela v mojo prvo ljubezen, v vso srečo mojega življenja, se mi je tako zagnusila, da je nisem mogel niti pogledati več. Sklenil sem, da se ločim od nje. Nato mi je vrgla mater iz hiše, češ, da noče stanovati pod isto streho

z bivšo dekle, meni pa je dejala nad vse prezirljivo:

„Samo poizkusi ločiti se, pa razvpijem med svet, da si ničvrednež, berač, katerega je vzdrževala še bolj beraška vlačuga! Vničim ti s svojim vplivom vso karijero, da pogineš, kakor pes na cesti.“

„To je bilo preveč. Kakor iz uma planem na klevetnico, zgrabim jo za vrat in v naslednjem trenutku je bila mrtva. Potem skočim urno k njeni omari, zgrabim hranilnične knjižice in ves denar ter vržem vse skupaj v zakurjeno peč. Šele tedaj sem se zavedel ko me je nekoliko minila silna besnost, ko sem videl, da se je izpremenil v pepel njen denar, ki mi je zastrupil za vedno vse življenje. Sovražil sem ga prav tako, kakor njo...“

Inženir je dovršil svojo povest. Sodišče je doglalo, da se je res našel v peči pepel zgorelega denarja in hranilničnih knjižic, da si torej inženir ni prisvojil niti vinarja svoje žene, kator se je domnevalo spočetka...

„Vsled izreka porotnikov se obsoja toženec na tri leta težke ječe...“

Kakor iz daljave so donele zločincu na uho te besede. Mirno je vstal ter zavpil:

„Samo eno željo mi blagovoli izpolniti visoko sodišče! Preden pojdem v ječo, bi rad še enkrat videl svojo bivšo zaročenko.“

In kmalu nato je vstopilo v dvorano temno oblečeno dekle približno osemindvajsetih let. Izginile so že s tega obraza prve rože pomladi, življenje je začrtalo vanj tužen roman, toda morda jo je delalo baš to tem mikavnejšo; vsaka njena poteza, vsaka kretnja je kazala žensko plemenitega srca in trdnega, neupogljivega značaja.

Obsojenec je hotel stopiti deklici nasproti, toda zgrudil se je nezavesten na tla.

Dekle ga je dvignilo, ga mirilo in tišilo, češ, da naj mirno in potrpežljivo čaka dneva svobode.

„A kaj bode počela moja vboga mati, ki je sedaj na cesti?“ je vzkliknil jokaje inženir, ko je prišel k sebi.

„Le miren bodi! Od onega dne, ko so te zaprli, je pri meni“, je odgovorila nezvesto ostavljena mladenka.

„Usoda se je strašno maščevala“, je odvrnil ves zlomljen inženir....

Ločila sta se. On je šel v ječo, ona pa domov da bode tolažila in hranila njegovo mater.

DROBTINE

GOSPODINJSVO:

KUHINJSKI RECEPTI.

Navadni punš Odrgni ob pol kg sladkorja 1 pomarančo in 1 limono ter mu primešaj precejšenega soka dveh limon in treh pomaranč. Potem vlij na to pol litra vrele vode in pol litra čaja ter pol kozarca ruma. Punš daj v čašah ali skodelicah na mizo. Tudi daj še steklenico ruma na razpolago.

Mrzli punš. Vlij na 85 dek sladkorja četrt litra precej močnega čaja. Ko se sladkor stopi, prideni

soka dveh limon in dveh pomaranč. 4 decilitre renskega vina, 3 decilitre šampanjca in 2 decilitra araka. Punš nalij v steklenice, ki jih postavi na led.

Sadni punš. Prilij kozarcu kompota: jagod, malin, ananasa ali česa družega, pol steklenice araka in kuhaj to nekaj minut, pri tem pa vedno mešaj. Potem odstavi posodo od ognja, prilij takoj 2-3 steklenice vročega, a ne vrelega vina, kozarček konjaka ter na posled steklenico šampanjca.

Vinski punš. Kuhaj v 2-3 litra rudečega vina 56 dek sladkorja; prideni tudi sok ene pomaranče in ene limone ter malo limonovih olupkov. Potem vlij v vsako čašo malo vroče vode, nato pripravljene punš in ruma po okusu gostov.

Ruski punš. Speni z motičem (šprudljem) 4 rumenjake četrt litra sveže sladke smetane (Obers) in malo muškatovega oreha; prilij še približno osminko litra ruma ter daj to mrzlo in surovo na mizo.

Jajčni punš. Napravi navadni punš ter ga postavi na mrzlo, da se shladi. Potem razmotaj v kotličku 4 rumenjake in 2 celi jajci, prideni še mrzli punš in motaj (šprudlaj) to na žerjavici kakor šadò. Ko se zgosti, ga vlij v skodelice ter ga daj fakoj na mizo.

Mrzli rimski punš. Stepaj v kotličku na žerjavici 4 rumenjake, 15 dek sladkorja, žlico moke in precej ruma tako dolgo, da se začne tekočina dvigati. Potem potegni kotliček takoj na stran, ker ne sme zavreti. Mešaj punš še tako dolgo, da se shladi. Potem primešaj pol litra osladkorjene spenjene smetane in po okusu še sladkorja in ruma. Nalij punš v kozarce, deni vrhu vsakega kupček sladke spenjene smetane in postavi nato kozarce na led.

O ČIŠČENJU:

Madeže od piva spravimo iz obleke i. t. d. s toplo vodo, kjer smo raztopili benečansko milo. Zastarane madeže peremo s toplo vodo, kamor smo pridejali malo salmijakovca. Iz pohišstva jih spravimo z razredčenim salmijakovcem. Prav tako iz marmorja.

Madeže od masla spravimo iz platnenega belega, pavolnatega in volnenega blaga: Najprej namočimo z vodo, nato potegnemo parkrat preko madežev z gobo, namočeno v bencin ali terpentinovno olje. Nato pokrijemo madeže s pivkom in vlečemo preko njega z vročim likalnikom. Nato operemo sve blago v topli žajfnici. — Iz svilenega blaga: Madeže pokrijemo s kašo iz žgane magnezije in eterja. Ko eter izhlapi (pozor na ogenj! Ne pri odprtih plamenu čistiti in sploh imeti z eterjem opravka!), okrtamo in ribamo še z mehkim krpom.

Univerzalno milo zoper madeže: 1 kg mila iz palminega olja (Palmölseife), raztečemo na fine ostružke, jih raztopimo v malo vrele vode in pridenemo 100 g špirta in 60 g salmijakovca. Če vzamemo le pol kg mila, treba seveda le 50 g špirta in 30 g salmijakovca, i. t. d.

Mastne madeže z mehkih klobukov spravimo na sledeči način. Zmešamo 50 g salmijakovca, 50 g špirta in 15 g soli in tresemo toliko časa, da se sol raztopi. Potem pa drgnemo klobučevino s cunjico, namočeno v to raztopino, dokler ne izgine madež popolnoma. Klobučevino potem posušimo s čistim platnom. Nov lesk ji pa damo na ta način, da jo namažemo potem z raztopino voska »Carnauba« (Carnaubawachs) v razmerju 1 : 1000 v bencinu.

Mastne madeže iz parketnih podov spravimo tako: Najprej ribamo pod z lugom, peskom in vodo. Nato namažemo tla z raztopino Klorovega apna v vodi (100 : 1000), nato pa še z žnesjo solne kisline in vode tudi v razmerju 100 : 1000. To pustimo stati par ur, nato krepko poribano z vodo in peskom.

Vodo zoper madeže si vsaka gospodinja lahko sama napravi. Naj raztopi 30 g mila iz olivnega olja (Olivendölseife) v zmesi 30 g glicerina, 10 g salmijakovca, 30 g eterja (pozor na ogenj!) in 500 g vode. Mesto ki ga hoče osnažiti, naj podloži z blagom, raztopino pa naj maže po madežu z gobo, naj ga krepko drgne in končno oplakne z vodo.

Če se blago začne od sedenja n. p. svetliti, odpravimo ta lesk na sledeči način. Najprej blago dobro izkrtačimo, nato napravimo zmes iz enakih delov špirta, vode in salmijakovca, namočimo v njej cunjico in drgnemo tista svetla. Najodločnejše pa je treba svariti pred čajem iz kuhanih nemesta, nato držmo nekaj časa nad vročo vodno soparo.

LEKARNA

Če se koža po umivanju zelo sveti, je priporočati boraks, ki ga pridenemo približno čujevo žličico vodi za umivanje. Dalje si damo napraviti zmes iz 3 g benzoove tinkture, 20 g žajfinega špirta, 12 g boraksa, 4 g ogljikovokislega kalija, 25 g glicerina, 150 g vode iz oranžnega cvetja, 30 g rožnate vode in 20 gramov kolonjske vode. Zvečer namažemo tista mesta, ki se svetijo, s to tekočino in jo pustimo nekaj minut na kožo delovati, potem operemo s toplo vodo.

Če se obraz preveč poti, ga umivamo z razredčenim jesionom ali pa s tanihovo raztopino. Začnemo s slabimi raztopinami, pozneje jih napravimo močnejše, ker izgubé sčasoma svoj učinek.

Če ima koža na obrazu velike luknjice, moramo zvečer drgniti obraz s flanelasto brisačo namočeno v raztopini iz 100 g vode in 10 g ogljikovokislega kalija, nato jo izmijemo z mlačno vodo. Če je koža od tega zelo rdeča in preveč razdražena, delamo nato mrzle obkladke; h kalijevi raztopini pa pridenemo se vode. Zjutraj umijemo obraz z mlačno vodo brez mila in ga nato še oplaknemo z zmesjo iz 18 delov rožne vode, 1 dela glicerina in 1 dela kolonjske vode.

Če je koža na obrazu premastna, jo umivamo z medicinskim tanihim milom ali pa, če je to premočno, s tekočo, kalijevo glicerinovo žajfo. — Drug pomoček: Zvečer namažimo kožo s sledečo zmesjo: 6 g osetove kisline, 6 g benzoove tinkture, 6 g kafrip. špirta, 100 g vinskega cvetja. Zjutraj še umijemo s kolonjsko vodo.

Če je koža hrapava, umivamo obraz z mandljevim otrobi ne pa z milom; vodi za umivanje pridenemo veliko žlico dobrega toaletnega kisa. Če bi bila koža vzlic temu hrapava, jo večkrat mažimo s sledečim mazilom: 5 g lanolina, 20 g vazelina virginia, rožnega olja 2 kaplji.

Proti razpokani koži je umivanje z mehko hladno vodo in mazanje s goldcreamom, zelo dobra je voda od kumar, kuhana ali precejena.

Proti rdečim žilicam pomaga ichthyolovo milo. Koža se ne sme z brisalco drgniti, ampak le nalahko osušiti.

Za izpuščaje na koži je najboljša Lassarjeva salicilna pasta. Bolnih mest ne umivamo z vodo, ampak odrgnimo z oljnim oljem. Vsaka domača lekarna naj bi tudi imela dva preparata iz rastline »Gamamelis virginica«, namreč »Estractum fluidum Hamamel virginica«, ki ga denemo po priliki 15 pramov na 100 gramov vode. To je izvrstna voda za rane. In pa mazilo pripravljeno s Hamamelidom (v razmerju 4 : 30). Dobi se že tudi gotovo v tubah pod imenom »Hazeline« in »Hamamelis-Salber«. To mazilo pospešuje zacelenje ran, ki se več ne gnoje. Pomaga tudi pri hemoroidih (zlati žili). Sploh je Hamamelis izvrsten haemostatikum t. j. pomoček ki ustavlja krvavitve.

Če zob boli ali se vnamejo kakšne sluznice, je dobro izpirati in obkladati s čajem iz materine dušice, tudi iz žajbelna (kadulje). Ne smemo pa zelišč kubati, ampak moramo jih pripraviti kot navaden poparek, dkg na litra vode.

Nekatera zelišča, ki se tudi rabijo, pa so direktno škodljiva. Tako kuhajo ljudje n. pr. brinove jagode pri želodčnih težavah, boleznih na ledvicah i. p. Tak čaj pa včasih lahko škoduje. Tudi pelinov čaj ni tako nedolžen, ljudje ga pijejo za apetit, a pelin, če ga rabimo pogosto, je strup, ki škoduje živcem. Najodločnejše pa je treba svariti pred čajem iz kuhanih nezrelih makovih glav, nekateri so tako brezvestni, da ga dajejo majhnim otrokom, da jih pomirijo, zgodilo se je že, da so po tem čaju dojenčki zaspali za večno.

Od kamilic rabimo posušene cvetove. Kamilični čaj pomirja bolečine v trebuhu; tudi vpliva potilno. Napravimo ga tako, da vlijemo na pol dkg (1 žlico) kamilic pol litra vode in pustimo ležati 5 minut. Nekateri ljudje imajo slabo navado, da pijejo potem čaj, ko je še zelo vroč, to je hudo nespametno, ker škoduje zobem in želodcu; zadostuje, da je čaj topel.

Bezgov čaj pripravljamo tako kakor kamiličnega; vzamemo pa lahko na pol litra vode malo več cvetja, vrhano žlico, do 1 dkg. Potilno kakor bezgov vpliva tudi lipov čaj in se pripravlja ravno tako.

Pri čaju iz **poprove mete** (Pfefferminz) zadostuje pol dkg (mala do velika žlica) na pol litra vode. Pomaga zelo dobro, če

ima kdo v želodcu ali ga po trebuhu ščiplje, seveda pomaga le, če ni kakšna nevarna bolezen, ampak je tisti le napravil kakšno napako pri jedi.

Čaj iz **sladkega janeža** (kopriča) se napravi ravno tako (pol dkg na pol litra vode) in pomaga, če koga napenja in mu vetrovi nagajajo. Posebno pri otrocih se veliko rabi.

Baldrijan (Valerjana) je zelo dober pomoček, ki pomiri krče, živčno razdraženost in pomaga tudi, če kdo ne more spati. Najbolši čaj se napravi, če se vlije na pol dkg baldrijanovih korenin: pol litra hladne vode (mehke!) in ga pusti 6 do 12 ur.

LENI OTROCI.

V marsikateri družini imajo kakega «lenuha»: telesno je otrok dosti dobro razvit, uči se tudi še za silo, toda pri vsem, karkoli dela, ga označuje nekaka lenoba. Drugi otroci niti trenutek ne morejo biti na miru, on pa sedi kje v kakšnem kotu ne da bi se zganil. Tudi v šoli sedi tak otrok kakor brez prisotnosti duha, če ga učitelj pokliče, ne vè, o čem se je govorilo. Lenoba se pojavlja pri njem tudi v mišljenju; tak otrok se kaj nerad duševno trudi, nerad piše naloge, sploh se nerad uči.

S takim otrokom si dostikrat starši ne vedo pomoči. Velikokrat otroka kaznujejo, da bi ga vzpodbudili k delu.

In vendar marsikateri izmed teh malih lenuhov ne more za to, da je len.

Francoski zdravnik dr. Laumonier je vestno opazoval lenobo pri otrocih in tudi iskal njene vzroke in je po dolgoletnih študijah objavil v časopisu »La nature« rezultate svojih opazovanj: Pri večini t. zv. lenih učencev je treba iskati vzrok lenobe v **bolezni**. Večina teh malih lenuhov je bila bolna, ne da bi bila okolica sploh kaj opazila. Pa tudi starši, roditelji so krivi, če otrok ni čil kakor so drugi, če so namreč o n i s a m i takrat, ko je otrok bil spočet, bili b o l n i; med 27 slučajih lenobe pri otrocih so bili v 22 slučajih starši bolni ob času spočetja otrok; posebno pogoste so bile sledeče bolezni: protin (skrnina, udnica), sladkorna bolezen, napelost arterij, nezdrava debelost in pa živčne bolezni. Te bolezni staršev torej, ki izvirajo po večini iz nepravilnega prebavljanja **zavžite hrane**, so vzrok poznejše duševne lenobe otrok. — Te bolezni pa dobè tisti ljudje, ki jedo preveč mesa in ga zalivajo z alkoholom, pri tem pa se še malo ali nič ne gibljejo.

V mnogih slučajih je bil vzrok lenobe pri otrocih nepravilno hranjenje. Če otroci preveč požrešno jedò, so duševno leni, ker jim želodec in čreva delajo težave pri prebavljanju.

Mnogo lenih otrok težko diha. Otroci, ki v spanju smrčijo in nemirno spijo, so skoro vsi duševno leni. Vzrok je bolezen v dihalih (nosu, grlu), ki brani otroku, da bi dobro dihal. (Zato pa rišejo karikaturo isti behastega človeka tako, da ima usta napol odprta). Otroka je treba peljati k zdravniku, ki mu bolezen ozdravi, in otrok postane naenkrat duševno svež in čil.

Torej starši: otrok največkrat za svojo lenobo nič ne more. Morda ste vi sami s svojo boleznijo povzročili lenobo svojega otroka, morda je otrok sam kako bolan. Otroka siliti z učenjem in ga kaznovati, prav nič ne koristi. Tu treba z d r a v n i š k e g a s v è t a in pomoči. Taki otroci potrebujejo veliko svežega zraka in telesnega gibanja in lahke, a ne razdražujoče (mesne)

hrane. Če so pač v šoli manj sposobni, jih tudi ne smemo siliti k dolgim študijam, to jim le škoduje.

Le v slučajih, če je otrok popolnoma zdrav na dihalih in prebavilih in če so starši bili vedno čisto zdravi, potem je to resnična duševna lenoba, ki jo je treba pedagoško premagati.

S. G.

RAZNO:

KRIZANTEMA NA SVEŽO GOMILO.

V preteklem mesecu je umrla v Bazovici upokojena mestna učiteljica, Tončka Pakiževa. Kot blaga in pametna vzgojiteljica, ki je temeljito pojmovala, da zamore ob povzdigu našega skupnega delovanja v prilog narodu, znanost pomagati in koristiti preudarljivodobra vzgoja našega naraščaja, naše mladeži in naših mladih nezadostno izkušenih mater, si je ranjka korenito raztolmačila pomen in smoter našega ženskega lista. Zategadelj je tik do svoje boleznii neprenehoma svetovala in bodrila s poučnimi reki in premišljenimi nazori; bila je torej zvesta, dobrohotna sotrudnica našega mesečnika.

Rahla jej bodi grobna zemljica!

ODGOVORI NA VPRAŠANJA.

Živjka v Komnu: «Terjati in terjatev» je popolnoma pravilno; ostanite le pri tem in ne rabite izrazov «tirjati in tirjanje». Če bi to bilo prav, potem bi bilo prav tudi cirkev, mira, vira, dočim vendar veste, da ne smemo pisati drugače nego cerkev, vera, mera.

Nadina v Tolminu. Neživost izražujoče besede, ki se končajo na **ar**, se sklanjajo brez «j». Tedaj Miramar, Miramara, Miramaru; požar, požara, požaru; par, para, paru; dar, dara, daru. Izjemo tvori beseda «denar», ki potrebuje torej pri sklanji «j», denarja. Nasprotno pa utikajte «j» vsakemu samostalniku, ki označa živo bitje. N. pr. Gospodar, gospodarja; lonč ar, lončarja; Požar (priimek), Pozarja; mizar, mizarja i.t.d. Izjemo tvori zemljepisna beseda «Bolgar», ki se sklanja pravilno brez «j», torej: Bolgar, Bolgara, Bolgaru i.t.d.

Radovednica v Krškem. Da, res je! V razrušenem Pompeju je pred vsakim lupanarom vsekani na pragu znak moških genitalij... tako da so moški, idoč po ploščadi mimo poslopja takoj zapazili pred katero hišo so ter smuknili neopažno noter. Podoben znak pa je tudi vsekani ponekod na kamnitem okvirju nad durm nekdanjih gostiln in trgovin, ker je starim Pompejanom značil prinos sreče, kakor nam v dandenašnjosti znaki podkve, zajčka, grbea, roga i.t.d.

SMEŠNICE:

Soproga: Saj če te prosim, da mi kupiš prstan za 5000 lir, storim to le iz varčljivosti!

Soproga: Kako neki?

Soproga: Rokovice so dovolj drage, a s takim draguljem na prstancu, bi jih ne rabila! P.

Kmetič stopa od vrat do vrat in ponuja drva na prodaj. Dospe pred neko tvrdko.

Gospodar: Počakajte, povprašam soprogo, ako jih potrebuje! —

In stopi k telefonu.

Kmetič: Ej, gospod! Ali me imate res za toli nespametnega, da bi Vam verjel, da je Vaša žena v tisti skrinjici? —

Pilula.

JADRANKA IZHAJA V TRSTU I. VSAKEGA ME-
SECA. - IZDAJA JO SAMOSTOJEN
IZOBRAŽEVALNI ŽENSKI KROŽEK. — LETNA NAROČNINA
IZNAŠA 10 L, ZA JUGOSLAVIJO 60 K. — POSAMEZNA ŠTE-
VILKA STANE 80 STOTINK, V JUGOSLAVIJI 5 K. — URED-
NIŠTVO IN UPRAVA JE V TRSTU, VIA SCORCOLA 492, I.
— UREDNICA JE MARICA STEPANČIČEVA (GREGORIČ).

ZOBOTEHNIČNI AMBULATORIJ

ulica Sette Fontane št. 6, I. TRST ulica Sette Fontane št. 6, I.

Odprt vsak dan od 9-13 in od 15-19.

Izvršujejo se hitro in točno vsa dela z zlatom
kakor tudi zobnice s kavčukom.

== **Delo zajamčeno.** ==

IVAN KERŽE

ima v lastni zalogi najraznovrstnejše

kuhinjske in druge hišne potrebščine

iz aluminija, steklovine, lesa in emailirane prsti.

Trst, Trg sv. Ivana šte. 1.

K. SOSIČ - Trst-Rojan

Via di Roiano 2; poleg cerkve.

Priporoča svojo **manifakturno** trgo-
vino cenj. občinstvu za obilen obisk.
Postrežba točna - cene najnižje.

Svoji k svojim!